Sisäministeriö
Inrikesministeriet

Lausunto 2.11.2026

SM/PO
Pekka Vasara

Hallintovaliokunta

Sisäministeriön lausunto asiaan U 63/2026 vp

U 63/2026 vp, Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle Euroopan komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi Euroopan unionin lainvalvontayhteistyövirastosta (Europol), asetuksen (EU) 2018/1726 ja asetuksen (EU) 2024/982 muuttamisesta sekä asetuksen (EU) 2016/794 kumoamisesta (COM(2026) 580 final)

Hallintovaliokunta on pyytänyt sisäministeriöltä lausuntoa koskien valtioneuvoston kirjelmää Euroopan komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi Euroopan unionin lainvalvontayhteistyövirastosta (Europol), asetuksen (EU) 2018/1726 ja asetuksen (EU) 2024/982 muuttamisesta sekä asetuksen (EU) 2016/794 kumoamisesta. Vastuuministeriönä sisäministeriö kiittää mahdollisuudesta lausua asiassa ja esittää lausuntonaan kunnioittavasti seuraavaa:

Pääasiallinen sisältö

Asetusehdotuksella pyritään vastaamaan paremmin turvallisuusympäristön merkittävään muutokseen yhtenäistämällä EU:n turvallisuusarkkitehtuuria ja tehostamalla tiedonvaihtoa. Yleistavoitteena on uudistaa Europolin toimintaa vahvistamalla sen roolia jäsenvaltioiden tukena erityisesti rajat ylittävän ja monimutkaisen rikollisuuden torjunnassa. Tavoitteeseen pyritään muun muassa siirtämällä Europolin painopistettä tapauskohtaisesta tuesta kohti pysyvää ja rakenteellisempaa operatiivista yhteistyötä. Ehdotus on osa laajempaa rikosoikeudellisen yhteistyön uudistuspakettia, ja se linkittyy tiiviisti EU:n sisäisen turvallisuuden strategiaan ”ProtectEU”.

Europolin roolia pyritään vahvistamaan kolmella pääalueella:

<u>EU:n tietokeskittymä (Information hub)</u>

Asetusehdotuksen tavoitteena on luoda kattava ja yhdennetty rikostiedustelua koskeva tilannekuva. Tätä varten tiedonvaihdon nykyiset puutteet tulee tunnistaa ja korjata sekä olemassa olevat järjestelmät integroida osaksi kansallisia rakenteita. Uusi ehdotus vahvistaisi jäsenmaiden tiedonluovutusvelvoitetta Europolille tekemällä tiedon toimittamisesta nykyistä järjestelmällisempää, jäsennellympää ja osin automatisoitua. Jäsenvaltioille jäisi kuitenkin esimeriksi kansalliseen turvallisuuteen ja tutkinnan suojaan liittyviä kieltäytymisperusteita sekä oikeus määrätä toimittamiensa tietojen myöhemmästä käytöstä.

Keskeinen uudistus liittyy operatiivisen tiedon reaaliaikaiseen käsittelyyn. Europolin roolia vahvistettaisiin alustana, jonka kautta tiedot voitaisiin saattaa nopeasti jäsenvaltioiden viranomaisten käyttöön koko Euroopan laajuisesti (*ns. poliisin pilvi-infrastruktuuri ja data-avaruus)*. Samalla Europol toimisi kanavana yksityisiltä toimijoilta saatujen tietojen välittämisessä kansallisille viranomaisille.

Kirkkokatu 12, Helsinki
PL 26, 00023 Valtioneuvosto
Vaihde 0295 480 171 | kirjaamo.sm@govsec.fi | www.intermin.fi

Europolin vahvistuva rooli tiedonvälittäjänä edellyttää kuitenkin nykyistä tehokkaampaa valvontaa ja selkeää oikeudellista kehystä. Tietosuojan toteutuminen edellyttää tarkasti määriteltyjä vastuita, toimivaltuuksia ja valvontamekanismeja.

Operatiivinen keskus (Operational hub)

Tavoitteena on vahvistaa Europolin kykyä tukea jäsenvaltioita rajat ylittävissä tutkinnoissa aiempaa varhaisemmassa vaiheessa. Erityisenä painopisteenä on suurten tietomäärien tehokas käsittely ja analysointi. Tämän mahdollistamiseksi pyritään selkeyttämään ja yhdenmukaistamaan Europolin tietojenkäsittelyä ja tietosuojaa koskevia horisontaalisia sääntöjä.

Operatiivisen toiminnan tueksi vakiintuneet horisontaaliset erikoistuneet unionin asiantuntijakeskukset perustettaisiin asetustasolla. Keskukset muodostaisivat Europolin toiminnan keskeisen painopisteen, jonka kautta virasto tarjoaisi operatiivista tukea ja varmistaisi toimintansa johdonmukaisuuden. Europoliin perustettaisiin myös ympärivuorokautinen operaatio- ja analyysipalvelu, jonka osaamista voidaan hyödyntää nopeasti jäsenvaltioiden tarpeiden mukaan.

Myös rikoshyödyn jäljittämiseen ja takaisinperintään liittyviä toimintoja vahvistettaisiin havaitun operatiivisen tarpeen myötä. Ehdotus ei kuitenkaan muuta työnjakoa Europolin ja jäsenvaltioiden välillä, vaan Europolin rooli säilyy jäsenvaltioita tukevana.

Asetuksella vahvistettaisiin myös kansallisia Europol -yksiköitä, ja perustettavaksi voisi tulla kansallisia tukitoimistoja, joilla vahvistettaisiin Europolin tarjoaman tuen integrointia kansallisiin rakenteisiin. Tukiosastot voisivat toimia poliisiviranomaisten yhteydessä, ja niiden henkilöstöllä olisi sekä kansallisten rakenteiden että Europolin toimintatapojen tuntemus.

Teknologia- ja innovaatiokeskus (Technology and innovation hub)

Asetuksella Europolista luotaisiin EU-tason suorituskykykeskus, joka tarjoaisi jäsenvaltioille edistyksellisiä teknologisia työkaluja, tutkimus- ja innovaatiotukea sekä yhteishankintaratkaisuja resurssien tehokkaampaa kohdentamista varten.

Tavoitteena on vahvistaa Europolin kykyä tukea jäsenvaltioita edistyneillä teknologisilla ratkaisuilla ja analyysityökaluilla. Tarkoituksena on tunnistaa teknologisia puutteita ja kehitystarpeita sekä varmistaa, että Eurooppa pystyy vastaamaan nopeasti muuttuvaan teknologiseen toimintaympäristöön.

Ehdotuksessa käsitellään mahdollisuutta hyödyntää suoraan EU-rahoitusta teknologian käyttöönotossa. Europol ohjaisi teknologista kehitystä ja valjastaisi EU:n varoja teknologian käyttöönottoon. Tavoitteena on ratkaista nykytilanteen ongelma, jossa teknologiat ja innovaatio eivät siirry tehokkaasti operatiiviseen käyttöön.

Ehdotuksen suhde perustuslakiin ja perus- ja ihmisoikeusvelvoitteisiin

Asetusehdotusta on arvioitava erityisesti EU perusoikeuskirjan 7 ja 8 artiklassa turvattujen yksityiselämän ja henkilötietojen suojan, SEUT 16 artiklan, Euroopan

ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan sekä perustuslain 10 § kannalta. Henkilötietojen suoja ei ole absoluuttinen oikeus, vaan sitä voidaan punnita suhteessa muihin perus- ja ihmisoikeuksiin sekä painaviin yhteiskunnallisiin intresseihin, kuten vakavan rikollisuuden torjuntaan ja yleiseen turvallisuuteen. Rajoitusten tulee kuitenkin olla hyväksyttäviä, välttämättömiä, oikeasuhtaisia ja riittävän täsmällisesti rajattuja.

Ehdotuksen 28 artiklassa määriteltäisiin tietolähteet, joista Europol voisi käsitellä tietoja, 32 artiklassa henkilötietojen käsittelytarkoitukset ja 33 artiklassa tiedon toimittajan oikeus määrätä tarkemmin tietojen käsittelystä. Ehdotuksella laajennettaisiin Europolin mahdollisuuksia käsitellä laajoja ja jäsentymättömiä tietoaineistoja.

Ehdotettu sääntely laajentaisi henkilötietojen käsittelymahdollisuuksia nykyisestä ja mahdollistaisi nykyistä laajemmin eri lähteistä saatujen tietojen yhdistelyn ja analysoinnin sekä automatisoidun ja rakenteisen tiedonvaihdon. Ehdotukseen sisältyisi kuitenkin useita suojatoimia, kuten käyttötarkoitussidonnaisuus, välttämättömyys- ja suhteellisuusvaatimukset, rekisteröityjen ryhmien erottelu soveltuvin osin sekä Euroopan tietosuojavaltuutetun riippumaton valvonta. Ehdotuksessa ei myöskään otettaisi käyttöön uusia henkilötietojen luokkia tai käsittelytarkoituksia.

Perustuslakivaliokunnan käytännön perusteella erityisesti arkaluonteisten henkilötietojen käsittelyä sekä viranomaisten tiedonsaantioikeuksia koskevan sääntelyn tulee olla täsmällistä ja tarkkarajaista ja tiedonsaanti on lähtökohtaisesti sidottava tietojen välttämättömyyteen. Valtioneuvoston alustavan arvion mukaan ehdotuksessa on pääosin otettu huomioon henkilötietojen suojaa koskevat vaatimukset. Jatkossa on kuitenkin arvioitava erityisesti, ovatko laajojen ja jäsentymättömien tietoaineistojen sekä rikokseen liittymättömien henkilöiden tietojen käsittelyn edellytykset ja suojatoimet riittävän täsmällisiä ja oikeasuhtaisia.

Ehdotuksella ei annettaisi Europolille itsenäisiä pakkokeino- tai tutkintavaltuuksia, vaan operatiivinen toimivalta säilyisi jäsenvaltioiden viranomaisilla ja Europolin tehtävänä olisi edelleen niiden tukeminen. Ehdotuksen ei siten arvioida merkitsevän Suomen täysivaltaisuuden kannalta ongelmallista toimivallan siirtoa. Europolin operatiivisen roolin vahvistuessa on kuitenkin tärkeää säilyttää selkeä ero jäsenvaltioiden lainvalvontatoiminnan ja Europolin tukitehtävien välillä. Lisäksi EPPOn 81 artiklan mukainen erityinen osuma / ei osumaa -mekanismi edellyttää tarkkaa arviointia erityisesti siltä osin kuin tietoja voitaisiin luovuttaa EPPOn käyttöön tiedon toimittajan asettamista käyttö- tai pääsyrajoituksista riippumatta.

Valtioneuvoston kannat tiivistetysti

Valtioneuvosto suhtautuu myönteisesti tavoitteeseen kehittää Europolin toimintaa ja vahvistaa EU:n sisäistä turvallisuutta. Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että Europolin tukea kehitetään tavalla, joka tuottaa jäsenvaltioille laadukasta, oikea-aikaista ja operatiivisesti hyödyllistä lisäarvoa.

Valtioneuvosto pitää kannatettavana, että Europolin toimivalta rakentuu liitteessä lueteltujen rikollisuuden muotojen lisäksi myös niihin liittyvien tekojen varaan, luoden jäsenvaltioiden laajat mahdollisuudet hyödyntää Europolin tukea tarvittaessa. Valtioneuvosto pitää kuitenkin tärkeänä, että liitteen I rikosluettelon mahdollisia muutoksia arvioidaan jatkoneuvotteluissa huolellisesti ja että Europolin toimivallan laajentaminen rajataan vain sellaisiin rikollisuuden muotoihin, joissa EU-tason lainvalvontayhteistyölle ja Europolin tuelle on osoitettavissa selkeä operatiivinen tarve.

Valtioneuvosto suhtautuu varauksellisesti Europolissa jo vakiintuneesti toimivien operatiivisten keskusten ja toimintojen yksityiskohtaiseen sääntelyyn asetustasolla, koska nykyinen joustava malli on mahdollistanut keskusten kehittämisen operatiivisten tarpeiden mukaan. Sääntely ei saisi tehdä Europolin toimintaa tarpeettoman raskaaksi tai heikentää sen kykyä mukauttaa tukeaan jäsenvaltioiden tarpeisiin ja muuttuviin uhkiin.

Valtioneuvosto suhtautuu myönteisesti tiedonvaihdon tehostamiseen ja jäsenvaltioiden velvoitteeseen toimittaa Europolille sen tehtävien kannalta merkityksellisiä tietoja. Myös tietojen lataamista ja vaihtoa koskevien teknisten ratkaisujen kehittäminen, mukaan lukien pakolliset tiedonlatausratkaisut, voisi parantaa Europolin analyysikykyä ja vähentää manuaalista työtä.

Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että EU:n erillisvirastot voivat vaihtaa tarkoituksenmukaisesti operatiivista tietoa, mukaan lukien henkilötietoja. Tätä on välttämätöntä kehittää erityisesti eurooppalaisiin yhteisoperaatioihin liittyen, varsinkin Euroopan raja- ja merivartioviraston kanssa.

Valtioneuvosto pitää lähtökohtaisesti kannatettavana, että Europol voisi hyödyntää laajoja ja jäsentymättömiä tietoaineistoja nykyistä tehokkaammin vakavan rikollisuuden ja terrorismin torjunnassa. Jatkoneuvotteluissa on kuitenkin arvioitava huolellisesti ehdotuksen tietosuojaulottuvuudet ja varmistettava, että henkilötietojen käsittely on tarkoin määriteltyä ja yhteensopivaa jäsenvaltioiden kansallisen lainsäädännön kanssa sekä EU:n tietosuojasääntelyn ja muiden perus- ja ihmisoikeuksien suojaa koskevien vaatimusten mukaista. Neuvotteluissa tulee varmistaa, ettei Europolin tiedonkäsittely muodostu yleiseksi ja erottelemattomaksi tietojen käsittelyksi, vaan että se on välttämätöntä ja oikeasuhtaista Europolin tehtävien hoitamiseksi.

Valtioneuvosto suhtautuu myönteisesti ehdotuksen tietoteknisiin, digitaalisiin ja pilvi-infrastruktuuria koskeviin uudistuksiin. Europolin yhteiset digitaaliset palvelut, poliisiyhteistyön yhteinen data-avaruus ja turvallinen pilvi-infrastruktuuri voisivat vahvistaa jäsenvaltioiden operatiivista yhteistyötä, parantaa tiedon saatavuutta ja edistää eurooppalaista digitaalista suvereniteettia. Ratkaisujen tulee olla tietoturvallisia, yhteentoimivia ja jäsenvaltioiden tarpeisiin soveltuvia.

Valtioneuvosto pitää Europolin kansallisten yksiköiden roolin vahvistamista lähtökohtaisesti kannatettavana siltä osin kuin sillä parannetaan tiedonkulkua ja Europol-yhteistyön toimivuutta. Ehdotuksen 25–27 artiklojen osalta on kuitenkin tarpeen arvioida tarkemmin, miltä osin sääntely puuttuisi jäsenvaltioiden kansalliseen

viranomaisorganisaatioon ja työnjakoon. Kansallisen järjestäytymisen tulisi säilyä jäsenvaltioiden päätettävissä.

Valtioneuvosto pitää yhteistyön lisäämistä ja toiminnan tehostamista oikeusalan toimijoiden kanssa kannatettavana. Valtioneuvosto suhtautuu kuitenkin varauksellisesti EPPOn uuteen tiedonsaantimekanismiin siltä osin kuin se voisi mahdollistaa Europolin hallussa olevien tietojen luovuttamisen EPPOn toimivaltaan kuuluvissa asioissa tiedon toimittajan asettamista käyttörajoituksista riippumatta.

Valtioneuvosto suhtautuu myönteisesti siihen, että Schengenin säännöstöön assosioituneille maille säädettäisiin erityinen yhteistyökehys. Näiden maiden tiiviimpi operatiivinen yhteistyö Europolin kanssa on perusteltua Schengen-alueen toiminnan ja turvallisuuden kannalta.

Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että ehdotuksen hallinnollisia muutoksia arvioidaan huolellisesti. Europolin hallintomallin yhdenmukaistaminen muiden hajautettujen EU-virastojen kanssa voisi olla tietyiltä osin perusteltua. Samalla olisi arvioitava, miten ehdotetut muutokset vaikuttaisivat hallintoneuvoston, komission ja jäsenvaltioiden väliseen toimivaltatasapainoon. Valtioneuvosto suhtautuu kriittisesti komission aseman vahvistamiseen Europolin hallintoneuvostossa ja pääjohtajan nimitysmenettelyssä.

Valtioneuvosto katsoo, että ehdotuksen käsittelyssä ei tulisi ennakoida tulevaa monivuotista rahoituskehyskautta. Rahoituksellisiin kysymyksiin otetaan erikseen kantaa osana rahoituskehyskokonaisuutta.